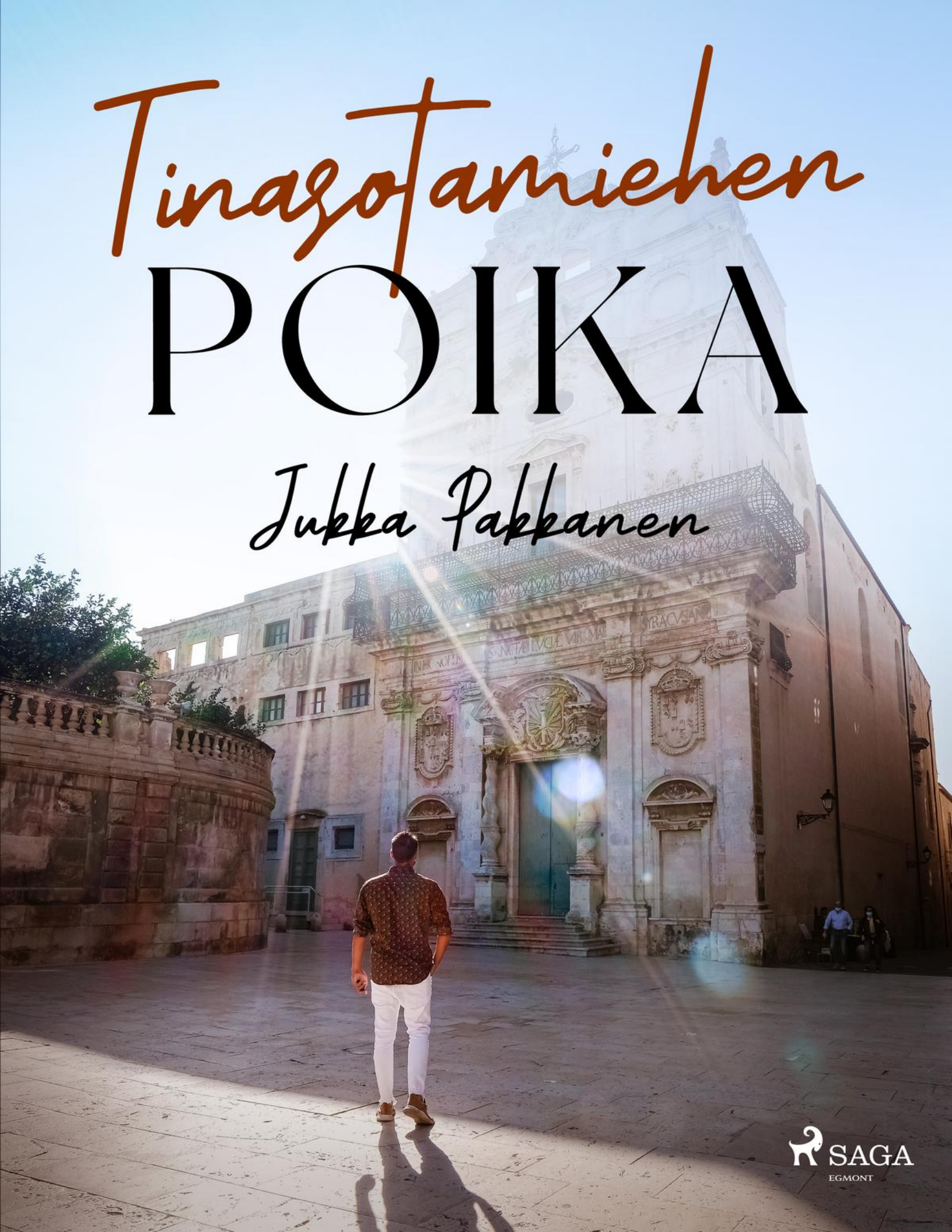

Tinagotamiehen

POIKA

Jukka Pakkanen

Jukka Pakkanen

Tinasotamiehen poika

SAGA Egmont

Tinasotamiehen poika

Cover image: Shutterstock
Copyright © 2006, 2021 Jukka Pakkanen and SAGA Egmont

All rights reserved

ISBN: 9788726930887

1st ebook edition
Format: EPUB 2.0

No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means without the prior written permission of the publisher, nor, be otherwise circulated in any form of binding or cover other than in which it is published and without a similar condition being imposed on the subsequent purchaser.

www.sagaegmont.com
Saga Egmont - a part of Egmont, www.egmont.com

I

- Optiomoraali on siis syyskuun toisen numeron pääjuttu, Virtamaa sanoi ja levitti tekstimateriaalin eteensä toimituspöydälle. - Erinomaista työtä, hän jatkoi nuorelle taloustoimittajalle. - Tässä ei moralisoida, vaan etsitään syitä ja taustoja, ajan henkeä. Virtamaa sytytti pikkusikarin ja puhalsi täydellisen renkaan. - Me elämme raakoja aikoja. Itsekkyyttä ja ahneutta... kaunaisuutta...

- Eivät nämä ajat ole sen kummempia kuin muutkaan ajat, sanoin. - Jotain uuttakin sentään, narsismi myy hyvin.

Virtamaa oli sanoa siihen jotain, mutta laski katseensa takaisin juttuun. - Miten olet ajatellut kuvittaa tämän?

- Tyylliteltyjä seteleitä ja osakekirjoja, ja haastateltavat tietysti, sanoin. - Yksi asia vielä... liittyy hiukan tähän.

- Kerro, Virtamaa sanoi savun takaa.

- Luin hiljattain pienen kirjan teologin ja ateistin kirjeenvaihdosta. Toinen on toipumassa ohitusleikkauksesta ja toinen käy kolme kertaa vuodessa syöpätarkastuksessa. Kuoleman ja Jumalan pohdiskelua tietysti. Ja moraalin, se toistuu yhä uudestaan.

Kirjeenvaihdon pohjalta voisi tehdä jutun.

- Kuka sen tekisi?

- Minä.

- Sinä olet valokuvaaja.

- Osaan myös kirjoittaa niin kuin tiedät, muustakin kuin valokuvauksen estetiikasta. Ja matkallehan olisi turha ottaa kuvaajaa.

- Matkalle? Virtamaa laski sikarin tuhkakupille.

- Leccoon.

- Missä sellainen paikka on?

- Italiassa, pieni kaupunki Comojärven rannalla. Kirjan teologi on myös seurakuntapappi. Minä tiedän erään

papin, joka joutui moraalinsa kanssa kriisiin ja oli menettä uskonsa.

- Pappien luontoisetu, Virtamaa naurahti. - Tämä pappi asuu siellä... Leccossa?

- Hän kävi siellä, joku saattaa vielä muistaa hänet ja kertoa hänestä. Jos onnistun, juttu kirjeenvaihdosta saa syvyyttä.

- Sinä etenet nopeasti. Eikä aihe... kuinka sanoisin... aivan istu lehden linjaan. Virtamaa pyöräytti tuoliaan puoli kierrosta ja katsoi elokuun siniselle taivaalle. - Milloin menisit sinne?

Ajattelin nopeasti työtilanteeni. - Syyskuun lopulla. Omalla kustannuksellani, jos lehti ei maksa.

- Toisinaan sinua on vaikea ymmärtää, Kristo. Mutta... mikä siinä... Mene, ja tuo mukanas jotain kiinnostavaa.

Minkä kameran ottaisin?

Hetken ajattelin isältä saamaani vanhaa Exaktaa. Ylioppilaaksi tultuani olin ostanut käytetyn Nikkormatin, viisi vuotta myöhemmin harjoittelijana lehtitalossa olin alkanut kuvata Canonilla.

Kävelin Eläintarhan ohi Meilahteen ja nousin hissillä neljänteen kerrokseen.

Laura istui olohuoneen sohvalla kirja kädessään.

- Lähden syyskuussa Italiaan, sanoin eteisestä.

- Yksin? Laura kysyi katsomatta.

- Yksin kameran kanssa. Kahdestaan me olemme kolme.

- Entä minun kanssa?

- Minä rakastan sinua, sanoin ja istuin Lauran viereen.

Hän vetäytyi hiukan ja käänsi kirjan sivua. - Matkan aihe?

- Muuan pappi, kaksitoistavuotiaan poikansa kanssa Leccossa.

Laura kääntyi. - Jätä jo vihdoin isäsi, Kristo.

- En mene sinne muistelemaan isääni vaan tekemään työtäni. Sinä voisit sillä aikaa pistäytyä Tukholmassa, tapaisit radiotoimituksessa entisiä kollegojasi. Muuan on jopa saattanut kaivata sinua.

Laura hipaisi huulillaan poskeani. - Ota hyviä kuvia.

Kaksi päivää ennen lähtöä otin pölyntyneen Exaktan laatikon pohjalta ja panin siihen filmin.

Kuljin paikoilla, joilla Viktor Enman oli Töölön seurakunnan kappalaisena tavannut kulkea.

Lyhyt laiha mies kävelee kiireisin askelin... seisahtuu vaihtamaan muutaman sanan seurakuntalaisen kanssa... kuuntelee kärsimättömänä...

Isä piti varansa muitten seurassa. Jos häntä lähestyi liiaksi, hän kiristi suupieltään ja katkaisi katseellaan yhteyden poikki. Monesti pikkupoikana olin nähnyt sen, ja nolostunut isän puolesta.

Seisoin Topeliuksenkadulla kirkon juurella, nostin kameran silmille ja rajasin etsimeen ristini hohtavansinistä taivasta vasten. Suuri lokki lävisti kuvan, lensi kirkon taakse ja palasi.

"Jotkin linnut ovat kuin Jumalan pieniä enkeleitä...", isä sanoo Comojärvellä laivan kannella ja seuraa kimaltavaan veteen laskeutuvaa suurta valkoista lintua. "Ajattele, Kristo... Tämä järvi on kuin Jumalan yritys luoda jotain kauneutta maailmaan... joka ei ota..."

"Ota mitä?" kysyn.

"Ota vastaan Jeesuksen viestiä." Isä painaa viiman nostamia vähiä hiuksiaan otsalle.

"Mitä ihmeen viestiä?"

Isä ei vastaa, kääntyy kaukana häämöttävään salmeen päin ja puristaa kättään laivan kaiteeseen.

Niin minä muistin laskiessani sormen laukaisimelle.

Suljin räpsähti, filmille ikuistui pastori Enmanin työpaikka kahdenkymmenenviiden vuoden ajalta.

"Kristo, katso!" isä sanoo ja osoittaa tomuisen ikkunan läpi jonnekin ylös.

Juna on ajanut Milanosta puoli tuntia, metsäisiä kukkuloita liukuu sinisen taivaan alla.

"Mikä se oli?" kysyn.

"Risti, kukkulan laella. Se meni jo."

"Sä näet ristejä joka paikassa! Minkä takia me mennään sinne Leccoon?"

"Johan minä sanoin Helsingissä. Minun täytyy pitää vähän lomaa."

"Mutta miksi juuri Leccoon?"

"Opiskelin teologiaa yliopistossa ja halusin..."

"Mitä se teologia on?" keskeytän.

"Oppia Jumalasta."

"Miksi sä teit noin?"

"Miten?"

"Ristit sormesi ja irvistit."

"Teinkö minä niin?" Isä sipaisee huuliaan ja kääntyy ikkunaan päin. "Halusin tietää italialaisten Jumalasta ja matkustin Milanoon. Sitten päätin mennä Assisiin, pieneen kaupunkiin neljänsadan kilometrin päähän."

"Millaista siellä oli?" kysyn.

"En päässyt sinne asti, rahat loppuivat", isä naurahtaa. Hän ottaa takintaskusta mustakantisen muistikirjan ja kynän.

"Mitä sä aiot kirjoittaa?"

"En tiedä vielä..." Isä pyörittelee kynää sormissaan.

"Istuin hotellihuoneessa Milanossa ja tutkin karttaa, huomasin lähellä Comojärven rannalla Leccon kaupungin. Ajoin sinne junalla niin kuin me nyt, viivyin siellä pari päivää ja kirjoittelin kaikenlaista."

"Tohon vai?" kysyn.

"Päiväkirjaan."

"Saanks mä lukea sitä? Tai tota?"

”Ties vaikka joskus luetkin...”, isä vastaa ja katsoo arvoituksellisesti. ”Ja kun sinä synnyit, päätin palata jonakin päivänä Leccoon sinun kanssa. Joskus sinäkin saatat palata tänne.”

”Miten niin?”

”Miehet ovat sellaisia”, isä sanoo ja kirjoittaa nopeasti jotain.

Minä haluaisin kysyä miksi vuorenrinteet näyttävät kaukana sinisiltä, mutta isä vain kirjoittaa.

Oikealla tulee näkyviin sininen kyltti ARCORE. Juna pysähtyy pienelle asemalle ja lähtee taas liikkeelle.

Siitä oli kaksikymmentä vuotta.

Muistikuvia tulvi mieleen kuin elokuvaksi liikahtavia valokuvia, joissa olin mukana ja joita samalla katsoin.

Juna eteni sateisessa sumussa ja pysähteli pienillä asemilla. ARCORE... MONZA... OLGiate...

LA PROVINCIA DI LECCO, kulunut ruskea kyltti matalassa vanhassa rakennuksessa. Sypressejä talojen ahtaissa väleissä, jyrkkiä rinteitä heti radan vierestä, lyhyt tunneli.

Risti kaukana kukkulan laella. ”Kristo, katso!”

Rata kaartui ja laskeutui loivasti järven viertä.

LECCO.

Laskeuduin junasta ja kävelin alikulkutunnelin kautta halliin. Ostin lehtimyymälästä kaupungin kartan. Via Roma, Via Cavour, Piazza Manzoni, Piazza Garibaldi, Viale Dante, Piazza XX Settembre, Fiume Adda...

Missä me silloin asuimme? Muistin vain ahtaan huoneen, jonka ikkunasta näkyi punatiilikattoisia taloja ja vähän järveä. Ja isän muistikirjoineen, levottomuuden, kiristyvän suupielen.

Astuin ulos portaille ja nostin Canonin silmille.

HOTEL MODERNO. Kävelin aukion yli ja avasin hotellin oven.

- Asuiko tässä hotellissa kolmetoista vuotta sitten muuan Viktor Enman? kysyin.

- Ei meillä ole luetteloita niin kaukaa, nuori nainen vastasi ja pyyhkäisi mustan kiharan otsaltaan.

- Minun täytyy saada tietää.

- Oletteko te poliisi? nainen kysyi leikillisesti.

- Olen Viktor Enmanin poika.

Nainen vei katsettaan kasvoillani. - Oliko hänkin tumma?

- Oli, vähemmän tukkaa, lyhyt ja laiha. Mutta ettehan te voi tietää, olitte silloin nuori tyttö.

Nainen hymyili suurilla ruskeilla silmillään. - Otatteko huoneen?

- En tiedä vielä.

Astuin ulos, laskeuduin kauppaliikkeiden reunustamaa kapeaa Via Cavouria ja käännyin Piazza Garibaldilta oikeaan Via Romalle. Karuselli Piazza XX Settembren laidalla oli peitetty talven ajaksi.

Tällä paikalla Viktor Enmankin joskus seisoj ja näki suuren kirkon mäen päällä, tällä paikalla me varmaan yhdessäkin seisoimme.

Palasin hotelliin ja otin huoneen.

Kolmannen kerroksen ikkunasta näkyi sumun himertämiä kukkuloita järven vastakkaisella rannalla.

Tyhjensin matkalaukun vaatekaappiin, toiset housut ja kengät, kaksi paitaa. Astuin kylpyhuoneeseen ja katsoin peiliin. Olin oppinut tyytymään näkemääni.

Otin vihkon matkalaukun sivutaskusta. Nuhjaantuneessa sinisessä kannessa luki suurena ja voimakkaana VIKTOR ENMAN.

"Ties vaikka joskus luetkin..."

Nyt muistin tarkasti.

Isä järjestelee papereitaan kansioihin, panee liperit kaulaansa ja lähtee pääsiäisjumalanpalvelukseen. Pöydälle jää sinikantinen vihko. Otan sen, eikä isä palattuaan kysy siitä. Olen juuri täyttänyt yhdeksäntoista vuotta ja alkanut valokuvata tosissani.

Isä oli halunnut jättää tämän minulle, olin siitä varma.

Panin pöytälamppuun valon ja aloin lukea vihkoa jälleen kerran.

Kesäkuussa 1945

Jo viikko maalla. Hiljaista ja tylsää, lehmiä navetassa ja tallissa hevonen, peltoa ja niittyjä. Ei paljon kiinnostusta. Kirjoitan tätä pienessä kammarissa valkoliinaisen pöydän ääressä ja näen ikkunasta vähän harmaata aitan kattoa.

Isä sanoi, että viisitoistavuotiaan kaupunkilaispojan on hyvä tietää maalaiselämästä. Mitä se itsekään tällaisesta tietää, eihän se suostu lähtemään Helsingistä mihinkään.

Toiko se minut tänne, jotta saa tehdä töitään rauhassa? Ja juoda. Se juo melkein koko ajan. Miten äiti enää jaksaa sen kanssa.

Ja onko sillä edes mitään firmaa? Eihän saksalaisten sotalelujen myymisessä firmaa tarvita. Jos se valehtelee äidille ja minulle, kun sanoo lähtevänsä kaupungille hoitamaan firmansa asioita.

Kaikenlaista isästä tulee mieleeni. Uskallanko kirjoittaa sen? Mutta eihän tätä kukaan lue, ei ainakaan isä.

”Älä välitä, Viktor, että minusta tuli tällainen”, isä sanoi talvella. Se oli juonut taas monta päivää ja huojui eteisessä, otti viinaa. Pullo putosi ja se potkaisi sen nurkkaan.

Pitääkö minun välittää siitä millainen isästä on tullut? Jos minulla on joskus poika, sen ei tarvitse välittää minusta vaikka tekisin mitä. Vaikka huijaisin.

Huijata. Hauska sana. Isä varmaan tietää, mitä se tarkoittaa.

”Älä tuomitse minua...”, se sanoi eteisessä ja yritti pitää samean katseensa minussa.

”Miten niin tuomitse?”

Se huojahti ja otti seinästä tukea. ”Sinä saatat vielä kuulla minusta... häpeät isääsi...” Se yritti läpätä minua olalle, otti pullon lattialta ja lähti taas.

Vähän helpottaa kun sain pantua tämän paperille.

”Sinä olet hyvä kirjoittamaan”, opettaja sanoi keväällä luettuani aineen luokan edessä. Sitten se kannusti minua kirjoittamaan jotakin oikein tosissani. Nyt minä aion sen tehdä.

Eilen kysyin isännältä, olisiko sillä minulle vihkoa. Se on iso vahva mies, haisee hielle eikä puhu paljon.

”Mihin sinä vihkoa tarvitset?” se kysyi.

”Mä olen ajatellut kirjoittaa siitä mitä täällä maalla on”, sanoin.

”Tottahan sinä siihen vihkon saat”, se sanoi, vei minut kammariin ja otti lipaston laatikosta sinikantisen vihkon.

Luin äsken, mitä olen kirjoittanut. Aika hyvää! Mitä jos näyttäisin tätä joskus opettajalle...

Mutta mitä minun isäni asiat sille kuuluvat.

Kesäkuussa 1945

Isäntä olisi kyllä voinut koputtaa eikä tulla kammariin noin vain. En minäkään häiritse sitä, kun se lukee lehteä tai tutkii talon papereita.

Se on vähän kummallinen mies. Tekee hirveästi työtä ja illat istuu tuvan pöydän ääressä puhumatta mitään. Joskus se käy niityllä pyydystämässä haavilla perhosia, tarvitsee kuulemma vaihtelua raskaan työn lomaan. Ja emäntä keittää kahvia ja sitten istuu isäntää vastapäätä eikä sekään paljon mitään sano.

Vähän minua kyllä nolotti. Keskellä päivää pöydällä palaa kynttilä ja minä valokuvaan sitä!

Onneksi isäntä pyysi nähdä kamerani ja päästi minut selittelemästä.

Se käänteli kameraa vahvoilla sormillaan. "Hieno kamera, Exakta. Saksalainenko tämä on?"

"Isä osti sen, kun oli vielä sota. Se oli Saksan puolella. Se olisi halunnut olla mukana vastarintaliikkeessä."

"Missä?" isäntä kysyi.

"Siinä jota Suomessa järjesteltiin saksalaisten kanssa ryssiä vastaan. Sitten Suomi olisi miehitetty. Niin isä kertoi."

"Eikä isäsi ollut siinä mukana?"

"Ei se varmaan uskaltanut."

"Huonosti kävi Hitlerille", isäntä sanoi ja laski kameran pöydälle.

"Tässä on monta valotusaikaa ja objektiivin voi vaihtaa."

"En minä sellaisista ymmärrä..." Isäntä seiso siinä vielä hetken ja lähti.

Nostin kameran silmille ja tarkensin kynttilän liekkiin.

Koulun joulujuhlassa lavalla pienellä pöydällä palaa korkea valkoinen kynttilä. Joku tyttö nousee lavalle ja

alkaa lukea evankeliumia. Äkkiä minä näen kynttilän liekissä ihmisen hahmon, mustat hiukset ja silmät. Se katsoo minua ja samassa se on kadonnut.

Jos Jeesus nousi kuolleista ja sitten näyttäytyi, miksei se voisi näkyä filmilläkin. Otin liekistä kuvia eri valotusajoilla.

Heti Helsinkiin palattuani vien filmin kehitettäväksi. Äiti vielä hämmästyä! Ja arvaisipa isä, että samaan aikaan kun se on juopottelemassa minä valokuvaan Jeesusta!

Nyt minun täytyy kertoa uni, jonka näin viime yönä.

Seison lammen rannalla metsän laidassa. Veden tummaa pintaa pitkin kävelee pieni tyttö minua kohti, ojentaa kätensä ja pakottaa minut painamaan sormeni kaulalleen. Tunnen valtimon kiihkeän sykkeen ja minulle tulee kummallinen hyvä olo.

Kaikenlaisia unia!

”Älä tuomitse minua”, isä sanoo pojalleen, josta sitten tulee pappi.

Tuliko Viktor Enmanista pappi, jotta hän yrittäisi ymmärtää sodanhimoista juoppoa isäänsä eikä tuomitsisi tätä? Niinkö yksinkertaista?

Yön aikana keventynyt sade leijui sumuna järven yllä ja kaukana salmen suunnalla lyijynharmaat pilvet kasvoivat.

Rajasin näkymän etsimeen. Muistikuvia tulvi mieleeni, olin sekavan elokuvan henkilö ja katsoja samaan aikaan.

”Huomenna, Kristo... mennään laivalla tuonne...”, isä sanoo ja viittaa kauas autereiseen salmeen. ”Siellä on Bellagio.”

”Millaista siellä on?” kysyn.

”En tiedä, siksi meidän täytyy mennä sinne.” Isä jatkaa rantakatua ja seisahtuu. ”Ajattele tuota salmea. Se on kuin portti.”

Portti? Ihan hullua! Kadun laidassa on hieno punainen moottoripyörä, Gilera. Haluaisin jäädä tutkimaan sitä, mutta isä lähtee taas.

”On portteja joiden läpi kaikki ihmiset eivät voi päästä”, isä sanoo ja laskee käden olalleni. Suupieli kiristyy, se näyttää melkein hymyltä. ”Niin olisi Jeesus voinut sanoa.”

”Miksi sun tarttee taas puhua Jeesuksesta.”

”Jeesus on minun työtäni. Älä sinä häntä ajattele, jätä hänet minulle.”

Laiturista irtaantuu valkokylkinen laiva kannellaan nauravia ihmisiä, kaartuu loivasti ja alkaa etäänntyä kohti salmea.

”Huomenna, Kristo... ehkä juuri tuolla laivalla...”
Pystyisinkö kirjoittamaan juttuni?

Mitä minulla oli käytössäni?

Muistikuvani, jotka aika oli vääristänyt. Pastori Enmanin Leccossa tapaamat ihmiset, joita en löytäisi.

Ja Viktor Enmanin vihko ja päiväkirja.

”Mene, ja tuo mukanas jotain kiinnostavaa”, Virtamaa oli sanonut.

Toisin itseni, hiukan toisena? Olisiko se kiinnostavaa?

Kävelin märkiä katuja takaisin hotellille.

- Viktor Enman oli myös pappi, sanoin portieerinaiselle.

- Voi kuulkaa... tässä hotellissa on vuosien aikana asunut kymmeniä pappeja, hän sanoi ja soi minulle kauniin hymyn. Sitten hän siirsi katseensa takaisin tietokoneen ruutuun.

Kesäkuussa 1945

Juhannusaattona isäntä nosti pihan keskelle Suomen lipun salkoon ja pystytti aittapolun varteen pieniä koivuja, sillä oli musta puku ja valkoinen paita. Emäntä keitti kahvit ja kyseli minulta Helsingistä. Se jäi kuuntelemaan radiosta musiikkia, kun lähdimme isännän kanssa alas rantaan.

Isäntä sousti rivakoin vedoin, kesken kaiken laski aivot veteen, otti takintaskusta pullon ja silmää iskien kulautti siitä. Rannoilla näkyi kokkotulia ja jostain kuului linnun valittava ääni. Sivuutimme paljaan kallioniemen, ja sitten puitten juurella nuotion valossa erottui kasvoja. Isäntä käänsi veneen rantaan, nousimme pienelle aukiolle ihmisten piiriin ja istuimme kahden kiven varaan lasketulle lankulle.

Minun vierestä nousi seisomaan nuori pitkä mies, jolla oli paksu vaalea tukka ja musta paita. Se katsoi järvelle ja alkoi puhua hiljaisella äänellä. "Tänä sydänkesän lempeänä iltana me haluamme kiittää sinua, Jumala..."

"Seurakuntamme uusi pappi", isäntä kuiskasi ja otti pullostaan.

Pappi oli vähän aikaa hiljaa ja pani sormet ristiin. "Rakas Jumala, ymmärrä häntä joka tänä yönä luopuu elämästään... Ehkä hän viimeisenä äänenään kuulee tuon kaukaisen linnun..." Pappi kumartui sammuvan nuotion ylle ja puhalsi siihen. "Näittekö, minä sain Kristuksen hengen eloon!"

Papin takana nousi huivipäinen nainen seisomaan. "Sinä halvennat Kristusta!"

Pappi katsoi naista pitkään ja hymyili. "Hän tarvitsee minua, ilman minua hän pysyy ristillään."

"Sellainenko pappi sinä olet? Kristuksen pilkkaaja!"